

ԳՐՔԵՐԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. КНИЖНОЕ ОБОЗРЕНИЕ. BOOK REVIEWS

ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի գիտական գործունեության 2-րդ կիսամյակի արդյունքում աշխատակիցները գիտական հանդեսներում տպագրել են մի շարք հոդվածներ, առանձին լույս են ընծայել զգալի թվով մենագրություններ:

Դրանցից անդրադառնում ենք հետևյալներին:

«Գիտական հոդվածների ժողովածու», «Ասողիկ» հրապ., Ե., 2016, 398 էջ: Ժողովածուն նվիրված է ՀՀ ԳԱԱ ակադ. Հ. Սճառյանի ծննդյան 140-ամյակին: Նրանում տեղ են գտել ինչպես լիազումար նիստի մեկ զեկուցում, այնպես էլ առանձին նիստերի երկուսուկես տասնյակից ավելի զեկուցումներ, ըստ որում վերջիններից ութը դուրս է մնացել ժողովածուից, և երկուսը նոր է՝ առանց զեկուցման: Ժողովածուի նյութերը սեղմ ներկայացվում են ստորև՝ ամսագրի հաջորդ բաժնում:

«Երիտասարդ լեզվաբաններ. Գիտական հոդվածների ժողովածու», «Ասողիկ» հրապ., Ե., 2016, 398 էջ: Ժողովածուն ընդգրկում է տասներեք աշխատանք, որոնք, իբրև զեկուցումներ, կարդացվել են ընթացիկ տարվա աշնանը կազմակերպված երիտասարդ ուսումնասիրողների հանրապետական գիտաժողովում:

Զեկուցումով հանդես են եկել ոչ միայն ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի և պատմության ինստիտուտի, այլև Մատենադարանի, Երևանի պետական համալսարանի, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի՝ լեզվի, այլև պատմության մեջ մասնագիտացող երիտասարդներ:

Հոդվածների մեծ մասն ուշագրավ է նոր հարցադրումներով, մնացած մասը զերծ չէ թերացումներից, որոնք անհաղթահարելի չեն: Կան հոդվածներ, որոնք գիտական շրջանառության մեջ են բերում հետաքրքիր նյութ՝ բառային զուգադրումների, նոր կազմությունների, տերմինային նոր անվանումների առումով և այլն: Կան նաև հոդվածներ, որոնց հեղինակները, կարելի է ասել, այնքան էլ ծանոթ չեն վերջին տարիներին լույս տեսած գրականությանը:

Հոդվածներից մեկ-երկուսում գիտական ուշագրավ վերլուծության կողքին նկատելի է ոչ այնքան համոզիչ նյութի պարզ նկարագրություն: Ընդհանուր առմամբ ժողովածուն արդյունք է գնահատելի միջոցառման: Ժողովածուի նախաձեռնողները որոշակի ջանք են գործադրել խմբագրական աշխատանքի և հրապարակման կազմակերպման ընթացքում:

Ա. Ս. Գալստյան, Ս. Ա. Գալստյան, Գ. Կ. Հովսեփյան, Ա. Գ. Սահակյան, Լ. Ե. Սահինյան, Նոր բառեր, պրակ Բ, «Ասողիկ» հրապ., Ե., 2016, 184 էջ: Բառարանն ընդգրկում է 1400 բառային միավոր, «ներկայացվում են մաճուկում, գեղարվեստական և գիտական գրականության մեջ շրջանառվող բառեր, որոնք գրանցված չեն բացատրական և նորաբանությունների բա-

ռարաններում»: Նախորդ պրակի առիթով նշել էինք, որ հրապարակի վրա եղած բառարաններից ոչ մեկում չենք հանդիպում այնպիսի բառի, որ անցած լինի Ա պրակին: Այդ սկզբունքը գործում է նաև այս դեպքում:

Գրքի էջ 6-8-ում բերվում են օգտագործված աղբյուրները՝ գրքեր, ամսագրեր, լրագրեր, բառարաններ, զանգվածային լրատվամիջոցներ, որոնցից հեղինակների ամենօրյա աշխատանքի ընթացքում քաղվում են նոր բառերը, համեմատվում եղած բառարանների տվյալների հետ: Համեմատելի բառարանների շրջանակը, թերևս, հարկ կա ընդարձակելու:

Միանգամայն դրվատելի է այն, որ նման գրքի երևան գալը նպաստում է արդի հայերենի բառապաշարի ամբողջական հավաքագրման և գիտական գնահատության գործին, ունի նաև գործնական նշանակություն:

Վ. Լ. Կարվալյան, *Բայազետի բարբառը և նրա լեզվական առնչությունները շրջակա բարբառների հետ*, «Ասողիկ» հրատ., Ե., 2016; 534 էջ: Գիրքը հեղինակի տարիների անդուլ աշխատանքի արդյունքն է, նվիրված է իր մայրենի Բայազետի բարբառի և նրան սերտորեն առնչվող բարբառների մանրամասն ուսումնասիրությանը: Առանձին գլուխներում քննվում են հիմնական և առնչակից բարբառների հնչյունական կազմը, բառապաշարը և ձևաբանությունը՝ իրենց բաժիններով ու ենթաբաժիններով, վերջիններս ապահովող նյութի լայն ներառումով: Վերջում կատարվում է բարբառների հնչյունաբերականական և բառային միավորների, հեղինակի բնորոշմամբ, զուգաբանական-վիճակագրական վերլուծություն:

Լեզվական հարուստ նյութը վերլուծության է առնվում թե՛ համաժամանակորեն և թե՛ պատմականորեն, ընդ որում վերջինս հիմք է հանդիսանում նախորդի մանրամասնության ապահովման:

Աշխատության ավելի ծավալուն բաժիններն են հնչյունաբանությունը և ձևաբանությունը, որն ամենից առաջ պայմանավորված է հայ բարբառերի ուսումնասիրության մեջ այդ բաժիններին մեծ տեղ տրված լինելու, ինչպես նաև հեղինակի գրեթե սպառիչ դիտարկումների հանգամանքով: Վերջում բերվում է ըստ հնարավորին գիտական գրականության ընդարձակ ցանկ՝ լույս տեսած տարբեր լեզուներով:

Լ. Ս. Հովսեփյան, *Գրաբարի բառակազմության վերլուծական տիպը*, «Ասողիկ» հրատ., Ե., 2016, 120 էջ: Աշխատությունը հեղինակի նախորդ՝ «Գրաբարի բառակազմությունը» (Ե., 1987 թ.) գրքի, իր բնորոշմամբ, «օրգանական շարունակությունն» է: Եթե առաջինում քննության էր առնվում դասական գրաբարի բառակազմության համադրական կառուցատիպը՝ իր տարբեր դրսևորումներով, փաստական նյութի բանաձևային նկարագրությամբ, ապա այս գրքում ուշադրության առարկա են նախ՝ «բառակազմագիտության տերմինահամակարգի» զարգացման և հիմնական հասկացությունների հարցերը, այնուհետև՝ գրաբարի վերլուծական բառակազմության բուն առանձնահատկությունները, վերջապես՝ կրկնումը և հարադրումը նման տիպի բառակազմության մեջ. վերջին տիպի բառակազմությունը, նյութի ծավալով պայմանավորված, բավականին ընդգրկուն է:

Աշխատությունը գրված է թեմային վերաբերող արդի գիտության չափանիշներով, հաշվի է առնված այդ ոլորտին վերաբերող գրականությունը, թեև ոչ ամբողջովին: Եվ նկատելին այն է, որ այս գրքով ամբողջանում է հին հայերենի բառակազմության քննության շրջանակը:

Վ. Տեր-Սուքիասյան, *Բառարան Նոր Զուղայի բարբառի, «Լուսակն» հրատ., Ե., 2016, 141 էջ*: Գիրքն ունի առաջաբան (հեղինակներ՝ Ա. Սարգսյան, Թ. Օհանյան), երկու խոսք (հեղինակ՝ Թ. Օհանյան), բառարանը կազմողի համառոտ կենսագրական: Առաջաբանում Ա. Սարգսյանը մեջբերում է անվանի լեզվաբան Է. Աղայանի այն միտքը, թե մինչև Աճառյանի ֆրանսերեն աշխատությունը «հայերեն բարբառների մասին ընդհանուր բնույթի գիտական լայն ուսումնասիրություններ չկային», այնուհետև համառոտ անդրադառնում է կես դարից ավելի առաջ կազմված բառարանին, ընդհանուր գծերով գնահատում է կատարվածը:

Բառարանը կազմված է բավականին պարզ եղանակով, ունի քերականական սեղմ նշումներ, գլխաբառերի բացատրությունները ոչ այնքան ընդհանուր են, որքան բերված օրինակներից բխող: Վերջիններս ավելի շատ հեղինակային են, քան այլ կարգի (գրական աղբյուրներ, գրանցումներ, ազգագրական նյութեր և այլն): Ոչ բոլոր բառահոդվածներն են առանձնապես բնորոշ Նոր Զուղայի բարբառին, այսինքն՝ մասամբ ընդհանուր են հայ բարբառերի որոշակի մասի համար (հմմտ. *ազրայիլ, ալաբուլա, անդա-տաստան, աչքադէմ, բազպան, բանական, բլանիք, գողնովի* և այլն): Եղած նյութի ներկայացումը, այդուհանդերձ, արժանի է դրվատանքի, և հեղինակի տարիների աշխատանքի արդյունքը, իրոք, կարևոր է հայերենի բարբառների թե՛ առանձին, թե՛ մանավանդ տեսական ուսումնասիրության համար:

Ս. Տիոյան, *Հայերենի տերմինագիտության հարցեր, «Ասողիկ» հրատ., Ե., 2016, 140 էջ*: Աշխատությունը բաղկացած է երկու գլխից՝ նվիրված ժամանակակից հայերենի բառային կազմի ուսումնասիրության հայեցակետերին (էջ 10-35) և կիրառական տնտեսագիտական տերմինների կառուցվածքային-իմաստաբանական ուսումնասիրությանը (էջ 36-134):

Առաջինում քննվում են արդի հայերենի տարբեր գոյավիճակները՝ գրական, ժողովրդախոսակցական, բարբառային, ինչպես նաև հասարակաբանությունները և տերմինները, իսկ երկրորդում՝ կիրառական տնտեսագիտության, իրավաբանական և համակարգչային տերմինները, ընդ որում իրենց գործածության միտումների, հաճախականության հետ կապված: Աշխատանքը գրված է փաստական հարուստ նյութի մշակմամբ, գիտական նոր գրականության օգտագործմամբ: Առանձին ուշադրության առարկա են ժամանակակից հայերենի տերմինաբանության զարգացման միտումների, գրական հայերենի արևելահայ և արևմտահայ տարբերակների տերմինային համակարգերի զուգադրության հարցերը, որոնք աշխատանքի լավագույն բաժիններից են: Վերջում բերվում է անգլերեն-արևելահայերեն-արևմտահայերեն շուրջ մեկուկես հարյուր տերմինների ցանկ:

Վ. Գ. Հ.